

Addendum

Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning Šveitsi Konföderatsiooni vaheline kokkulepe isikute vaba liikumise kohta lisatakse 2004. aasta eriväljaande 11. peatüki 41. köitesse

KOKKULEPE**Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning Šveitsi Konföderatsiooni vaheline kokkulepe isikute vaba liikumise kohta**

ŠVEITSI KONFÖDERATSIOON ühelt poolt

ja

EUROOPA ÜHENDUS,

BELGIA KUNINGRIIK,

TAANI KUNINGRIIK,

SAKSAMAA LIITVABARIIK,

KREEKA VABARIIK,

HISPAANIA KUNINGRIIK,

PRANTSUSE VABARIIK,

IIRIMAA,

ITAALIA VABARIIK,

LUKSEMBURGI SUURHERTSOGIRIIK,

MADALMAADE KUNINGRIIK,

AUSTRIA VABARIIK,

PORTUGALI VABARIIK,

SOOME VABARIIK,

ROOTSI KUNINGRIIK NING

SUURBRITANNIA JA PÕHJA-IIRI ÜHENDKUNINGRIIK

teiselt poolt, edaspidi „kokkuleppeosalised”,

OLLES VEENDUNUD, et isikute vaba liikumine kokkuleppeosaliste territooriumide vahel on nende suhete harmoonilise arengu võtmetegur,

OLLES OTSUSTANUD oma territooriumide vahel sisse seada isikute vaba liikumise Euroopa Ühenduses kohaldatavate eeskirjade alusel,

ON OTSUSTANUD SÕLMIDA KÄESOLEVA KOKKULEPPE:

I. ÜLDSÄTTED**Artikkel 1****Eesmärk**

Käesoleva kokkuleppe eesmärk on

- a) anda Euroopa Ühenduse ja Šveitsi kodanikele õigus siseneda kokkuleppeosaliste territooriumidele, seal elada, saada palgatööd või tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana ning jääda kokkuleppeosaliste territooriumile;
- b) hõlbustada teenuste osutamist kokkuleppeosaliste territooriumidel ja eelkõige liberaliseerida lühiajaliste teenuste osutamist;
- c) anda Euroopa Ühenduse ja Šveitsi kodanikele, kellel puudub majandustegevus vastuvõtjariigis, õigus siseneda kokkuleppeosaliste territooriumidele ja seal elada;
- d) tagada Euroopa Ühenduse ja Šveitsi kodanikele samasugused elu- ja töötingimused kui kokkuleppeosaliste oma kodanikel.

Artikkel 2**Diskrimineerimisest hoidumine**

Käesoleva kokkuleppe I, II ja III lisa sätete kohaldamise tulemusena ja nende kohaselt ei diskrimineerita kokkuleppeosalise territooriumil seaduslikult elavaid teise kokkuleppeosalise kodanikke nende kodakondsuse alusel.

Artikkel 3**Sisenemisõigus**

Kokkuleppeosalise kodanike õigus siseneda teise kokkuleppeosalise territooriumile tagatakse vastavalt I lisa sätetele.

Artikkel 4**Elamis- ja majandustegevuses osalemise õigus**

Elamis- ja majandustegevuses osalemise õigus tagatakse vastavalt I lisa sätetele, kui artikliga 10 ei ole ette nähtud teisiti.

Artikkel 5**Teenuseid osutavad isikud**

1. Teenuseid osutavatel isikutel, kaasa arvatud I lisa sätetele vastavad äriühingud, on õigus osutada teenuseid teise kokkuleppeosalise territooriumil, kui tegelik töö kestab kõige rohkem 90 päeva kalendriaastas, ilma et see piiraks kokkuleppeosaliste vahel sõlmitud teenuste osutamist käsitlevate muude erikokkulepete kohaldamist (sealhulgas riigihankeid käsitleva kokkuleppe teenuste osutamist reguleerivad sätted).

2. Teenuste osutajatel on õigus siseneda teise kokkuleppeosalise territooriumile ja seal elada:

- a) kui neil on õigus osutada teenuseid vastavalt lõikele 1 või lõikes 1 nimetatud kokkuleppe sätete alusel;
- b) või juhul, kui punktis a sätestatud tingimused ei ole täidetud, kui nad on saanud teenuste osutamise loa asjaomase kokkuleppeosalise pädevalt võimuorganilt.

3. Euroopa Ühenduse liikmesriikide ja Šveitsi kodanikel, kes sisenevad teise kokkuleppeosalise territooriumile üksnes teenuse saamise eesmärgil, on sisenemis- ja elamisõigus.

4. Käesolevas artiklis nimetatud õigused tagatakse vastavalt I, II ja III lisale. Artiklis 10 sätestatud arvulisi piirnorme ei kohaldata käesolevas artiklis nimetatud isikute suhtes.

Artikkel 6**Elamisõiguse andmine sellistele isikutele, kes ei osale majandustegevuses**

Isikutele, kes ei osale majandustegevuses, tagatakse teise kokkuleppeosalise territooriumil elamise õigus vastavalt I lisa sätetele, mis käsitlevad mittetöötavaid isikuid.

Artikkel 7**Muud õigused**

Kokkuleppeosalised näevad I lisa kohaselt isikute vaba liikumisega seoses ette järgmised õigused:

- a) õigus oma kodanikega võrdsele kohtlemisele seoses elamis-, tööhõive- ja töötingimustega ning majandustegevuses osalemise võimaluse ja majandustegevuses osalemisega;

- b) geograafilise ja tööalase liikuvuse õigus, mis võimaldab kokkuleppeosaliste kodanikel vastuvõtjariigi territooriumil vabalt liikuda ja töötada nende endi valitud erialal;
- c) õigus viibida kokkuleppeosalise territooriumil pärast majandustegevuse lõppu;
- d) pereliikmete elamisõigus, olenemata nende kodakondsusest;
- e) pereliikmete õigus osaleda majandustegevuses, olenemata nende kodakondsusest;
- f) õigus omandada kinnisvara, kui see on seotud käesoleva kokkuleppega antud õiguste kasutamisega;
- g) õigus naasta ülemineku perioodi vältel teise kokkuleppeosalise territooriumile pärast seal toimunud majandustegevuse lõppu või seal elamist eesmärgiga osaleda majandustegevuses ning õigus ajutise elamisloa muutmisele alaliseks.

Artikkel 8

Sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamine

Kokkuleppeosalised näevad II lisa kohaselt ette sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise eelkõige järgmistel eesmärkidel:

- a) võrdse kohtlemise tagamine;
- b) kohaldatavate õigusaktide kindlaksmääramine;
- c) asjaomaste riikide õigusaktide kohaselt arvessevõetavate perioodide kokkuliitmine, et omandada ja säilitada õigus saada hüvitisi ja arvutada selliste hüvitiste suurus;
- d) hüvitiste maksmine kokkuleppeosaliste territooriumil elavatele isikutele;
- e) võimuorganite ja asutuste vahelise vastastikuse haldusabi ja koostöö toetamine.

Artikkel 9

Diplomid, tunnistused ja muud kvalifikatsiooni tõendavad dokumendid

Lihtsustamaks Euroopa Ühenduse liikmesriikide ja Šveitsi kodanike palgatöötajaks või füüsilisest isikust ettevõtjaks hakkamist

ja sellena tegutsemist ning teenuste osutamist, võtavad kokkuleppeosalised vastavalt III lisale meetmeid, mis käsitlevad diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide vastastikust tunnustamist ja kokkuleppeosaliste riikide selliste õigusnormide kooskõlastamist, mis käsitlevad palgatöötajaks või füüsilisest isikust ettevõtjaks hakkamist ja sellena tegutsemist ning teenuste osutamist.

II. ÜLD- JA LÕPPSÄTTED

Artikkel 10

Üleminekusätted ja kokkuleppe edasiarendamine

1. Viie aasta jooksul kokkuleppe jõustumisest võib Šveits säilitada arvulised piirnormid nende üle nelja kuu, kuid alla ühe aasta või kauem riigis elavate isikute suhtes, kellele antakse võimalus osaleda majandustegevuses. Alla nelja kuu kestva riigis viibimise suhtes piiranguid ei ole.

Kuuenda aasta algusest kaotatakse kõik Euroopa Ühenduse liikmesriikide kodanike suhtes kohaldatavad arvulised piirnormid.

2. Kokkuleppeosalised võivad kõige rohkem kahe aasta jooksul jätkata tavapärasel tööturul tegevate töötajate eeliskohtlemise ning teise kokkuleppeosalise kodanike palga- ja töötingimuste kontrollimist, kaasa arvatud artiklis 5 nimetatud teenuseid osutavad isikud. Enne esimese aasta lõpu kaalub ühiskomitee, kas neid piiranguid on vaja säilitada. Ühiskomitee võib seda maksimaalselt kaheaastast perioodi lühendada. Tavapärasel tööturul tegevate töötajate eeliskohtlemist ei kontrollita kokkuleppeosaliste vahelise teenuste osutamist käsitleva erikokkuleppega liberaliseeritud teenuste osutajate puhul (riigihangete teatavaid aspekte käsitleva kokkuleppe teenuste osutamist reguleerivad sätted).

3. Alates käesoleva kokkuleppe jõustumisest kuni selle kehtimise viienda aasta lõpuni reserveerib Šveits oma üldiste kvootide raames Euroopa Ühenduse töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele vähemalt 15 000 uut elamisluba kehtivusega vähemalt üks aasta ning 115 500 elamisluba kehtivusega enam kui neli kuud, kuid alla ühe aasta.

4. Ilma et see piiraks lõike 3 sätete kohaldamist, on kokkuleppeosalised kokku leppinud järgmises: kui viie aasta möödumisel ja enne 12 aasta möödumist käesoleva kokkuleppe jõustumisest on Euroopa Ühenduse töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele antud lõikes 1 nimetatud kategooriatesse kuuluvaid elamislubasid aastas kolme eelnenud aasta keskmise arvuga võrreldes üle 10 % võrra rohkem, võib Šveits ühepoolselt piirata järgmiseks aastaks Euroopa Ühenduse kõnealuse kategooria töötajatele või füüsilisest isikust ettevõtjatele antavate elamislubade arvu kolme eelneva aasta keskmiseni pluss 5 %. Järgmisel aastal võib seda arvu piirata sama tasemeni.

Olenemata eelmises lõigus sätestatust ei või Euroopa Ühenduse töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele antavate vähemalt ühe aasta kehtivate uute elamislubade arv olla aastas alla 15 000 ja enam kui neli kuud, kuid alla ühe aasta kehtivate elamislubade arv alla 115 500.

5. Lõigete 1–4 üleminekusätteid ja eelkõige lõike 2 sätteid, mis käsitlevad tavapärasel tööturul tegevate töötajate eeliskohtlemist ning palga- ja töötingimuste kontrollimist, ei kohaldata nende töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate suhtes, kellel on õigus käesoleva kokkuleppe jõustumise ajal osaleda majandustegevuses kokkuleppeosaliste territooriumil. Eelkõige kõnealustel isikutel on õigus geograafilisele ja tööalasele liikuvusele. Vähem kui aasta kehtivate elamislubade omanikel on õigus oma elamisluba pikendada; arvuliste piirnormide ammendumine seda ei mõjuta. Üheaastaste või kauem kehtivate elamislubade omanikel on automaatselt õigus oma elamislubasid pikendada. Seega on kõnealustele töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele alates käesoleva kokkuleppe jõustumisest kokkuleppe põhisätetega ja eelkõige artikliga 7 ette nähtud samasugune vaba liikumise õigus kui alalistele elanikele.

6. Šveits edastab korrapäraselt ja viivitamata ühiskomiteele mis tahes asjakohased statistilised andmed ja teabe, sealhulgas lõike 2 rakendusmeetmed. Kumbki kokkuleppeosaline võib taotleda olukorra läbivaatamist ühiskomitees.

7. Piirialatöötajate suhtes arvulisi piirnorme ei kohaldata.

8. Sotsiaalkindlustust ja töötuskindlustuse retrotsessiooni käsitlevad üleminekusätted on esitatud II lisa protokollis.

Artikkel 11

Kaebuste menetlemine

1. Käesoleva kokkuleppega hõlmatud isikutel on õigus esitada pädevatele asutustele kaebusi kokkuleppe kohaldamise kohta.

2. Kaebusi tuleb menetleda mõistliku aja jooksul.

3. Käesoleva kokkuleppega hõlmatud isikutel on võimalik esitada pädevale riiklikule kohtuasutusele edasikaebus kaebuste suhtes tehtud otsuste või mõistliku aja jooksul tegemata otsuse kohta.

Artikkel 12

Soodsamad sätted

Käesolev kokkulepe ei välista kokkuleppeosaliste kodanike ja nende pereliikmete suhtes soodsamate riiklike sätete kohaldamist.

Artikkel 13

Olemasoleva olukorra säilitamine

Kokkuleppeosalised kohustuvad käesoleva kokkuleppega reguleeritud valdkondades mitte vastu võtma uusi kitsendavaid meetmeid teineteise kodanike suhtes.

Artikkel 14

Ühiskomitee

1. Käesolevaga moodustatakse kokkuleppeosaliste esindajatest koosnev ühiskomitee. Komitee vastutab kokkuleppe haldamise ja nõuetekohase kohaldamise eest. Selleks annab ta välja soovitusi. Ühiskomitee teeb otsuseid kokkuleppes sätestatud juhtudel. Ühiskomitee teeb otsuseid vastastikuse kokkuleppe alusel.

2. Tõsiste majanduslike või sotsiaalsete raskuste korral tuleb ühiskomitee ükskõik kumma kokkuleppeosalise taotlusel kokku, et läbi vaadata olukorra parandamiseks vajalikud meetmed. Ühiskomitee võib 60 päeva jooksul taotluse esitamise kuupäevast otsustada, milliseid meetmeid võtta. Ühiskomitee võib seda ajavahemikku pikendada. Selliseid meetmeid võib võtta üksnes nii suures ulatuses ja nii pikaks ajaks, kui on tingimata vaja olukorra parandamiseks. Eelistatakse meetmeid, mis kõige vähem segavad käesoleva kokkuleppe toimimist.

3. Et kokkulepet nõuetekohaselt rakendada, vahetavad kokkuleppeosalised korrapäraselt teavet ning konsulteerivad ühe kokkuleppeosalise taotlusel ühiskomitees.

4. Ühiskomitee tuleb kokku vastavalt vajadusele, kuid vähemalt kord aastas. Kumbki kokkuleppeosaline võib nõuda koosoleku kokkukutsumist. Ühiskomitee tuleb kokku 15 päeva jooksul lõikes 2 nimetatud taotluse esitamist.

5. Ühiskomitee võtab vastu oma töökorra, mis muu hulgas sisaldab sätteid koosoleku kokkukutsumise, eesistuja nimetamise ja tema volituste aja kohta.

6. Ühiskomitee võib vastu võtta otsuse mis tahes muu töö- või eksperdirühma moodustamise kohta, mis abistaks teda ülesannete täitmisel.

Artikkel 15

Lisad ja protokollid

Käesoleva kokkuleppe lisad ja protokollid on selle lahutamatu osa. Deklaratsioonid sisalduvad lõppaktis.

Artikkel 16

Viide ühenduse õigusele

1. Käesoleva kokkuleppe eesmärkide saavutamiseks võtavad kokkuleppeosalised kõik meetmed, et tagada nendevahelistes suhetes samaväärsete õiguste ja kohustuste kohaldamine kui nendes Euroopa Ühenduse õigusaktides, millele viidatakse.

2. Niivõrd kui käesoleva kokkuleppe kohaldamine on seotud ühenduse õiguse põhimõtetega, tuleb arvestada asjaomast Euroopa Ühenduste Kohtu pretsedendiõigust enne käesoleva kokkuleppe allkirjastamist. Pärast seda kuupäeva kehtestatud pretsedendiõigusest antakse Šveitsile teada. Kokkuleppe nõuetekohase toimimise tagamiseks määrab ühiskomitee ühe kokkuleppeosalise taotlusel kindlaks kõnealuse pretsedendiõiguse mõjud.

Artikkel 17

Õiguse edasiarendamine

1. Kokkuleppeosaline teatab teisele kokkuleppeosalisele ühiskomitee kaudu käesoleva kokkuleppega reguleeritavas valdkonnas riiklike õigusaktide muutmise eelnõude vastuvõtmise menetluse alustamisest või sellest, kui muudetakse nende asutuste pretsedendiõigust, kelle otsuste peale ei saa riikliku õiguse alusel edasi kaevata.

2. Ühiskomitee arutab sellise muudatuse võimalikke mõjusid käesoleva kokkuleppe nõuetekohasele toimimisele.

Artikkel 18

Läbivaatamine

Kui kokkuleppeosaline soovib käesoleva kokkuleppe läbivaatamist, esitab ta ühiskomiteele sellekohase ettepaneku. Käesoleva kokkuleppe muudatused jõustuvad pärast vastava riikliku menetluse lõpetamist, välja arvatud II ja III lisa muudatused,

mis võetakse vastu ühiskomitee otsusega ja võivad jõustuda kohe pärast kõnealuse otsuse tegemist.

Artikkel 19

Vaidluste lahendamine

1. Kokkuleppeosalised võivad pöörduda käesoleva kokkuleppe tõlgendamise või kohaldamisega seotud vaidlusküsimustes ühiskomitee poole.

2. Ühiskomitee võib vaidluse lahendada. Vastuvõetava lahenduse leidmiseks esitatakse ühiskomiteele kõik andmed, mis võivad osutada vajalikuks olukorra põhjalikul uurimisel. Sel eesmärgil kaalub ühiskomitee kõiki võimalusi käesoleva kokkuleppe nõuetekohase toimimise säilitamiseks.

Artikkel 20

Seos kahepoolsete sotsiaalkindlustuskokkulepetega

Kui II lisas ei ole ette nähtud teisiti, peatuvad Šveitsi ja Euroopa Ühenduse liikmesriikide vahel sõlmitud kahepoolsed sotsiaalkindlustuskokkulepped käesoleva kokkuleppe jõustumisel niivõrd, kuivõrd viimane reguleerib sama valdkonda.

Artikkel 21

Seos topeltmaksustamist käsitlevate kahepoolsete kokkulepetega

1. Käesolev kokkulepe ei mõjuta topeltmaksustamist käsitlevate Šveitsi ja Euroopa Ühenduse liikmesriikide vaheliste kahepoolsete kokkulepete sätteid. Eelkõige ei mõjuta käesolev kokkulepe topeltmaksustamist käsitlevates kokkulepetes esitatud „piirialatöötaja” mõistet.

2. Käesoleva kokkuleppe sätteid ei tohi tõlgendada nii, nagu takistaksid need kokkuleppeosalisi eristamast oma asjakohaste maksusätete kohaldamisel maksumaksjaid, kelle olukord ei ole võrreldav eeskätt elukoha poolest.

3. Ükski käesoleva kokkuleppe säte ei takista kokkuleppeosalisi vastu võtmast või kohaldamast meetmeid, mis tagavad maksude kehtestamise, tasumise ja tõhusa sissenõudmise või takistavad maksudest kõrvalehoidumist kokkuleppeosaliste riiklike maksuseaduste või Šveitsi ja ühe või mitme Euroopa Ühenduse liikmesriigi vahel topeltmaksustamise vältimiseks sõlmitud kokkulepete või mis tahes muude maksukokkulepete kohaselt.

*Artikkel 22***Seos kahepoolsete kokkulepetega, mis ei käsitle sotsiaalkindlustust ega topeltmaksustamist**

1. Olenemata artiklitest 20 ja 21 ei mõjuta käesolev kokkulepe Šveitsi ja Euroopa Ühenduse ühe või mitme liikmesriigi vahel sõlmitud selliste kokkulepete kohaldamist, mis käsitlevad üksikisikuid, ettevõtjaid, piiriülest koostööd või kohalikku piiriliiklust, kui kõnealused kokkulepped on kooskõlas käesoleva kokkuleppega.

2. Kui nimetatud kokkulepete ja käesoleva kokkuleppe vahel esineb kokkusobimatust, kohaldatakse viimast.

*Artikkel 23***Omandatud õigused**

Kokkuleppe lõpetamine või pikendamata jätmine ei mõjuta üksikisikute omandatud õigusi. Kokkuleppeosalised otsustavad vastastikusel kokkuleppel, milliseid meetmeid võtta õiguste suhtes, mille omandamine on käimas.

*Artikkel 24***Territoriaalne kohaldamisala**

Käesolevat kokkulepet kohaldatakse ühelt poolt Šveitsi territooriumi ja teiselt poolt nende territooriumide suhtes, kus kohaldatakse Euroopa Ühenduse asutamislepingut selles asutamislepingus sätestatud tingimustel.

*Artikkel 25***Jõustumine ja kehtivusaeg**

1. Kokkuleppeosalised ratifitseerivad käesoleva kokkuleppe või kiidavad selle heaks oma menetluskorra kohaselt. Kokkulepe

jõustub järgmise seitsme kokkuleppe ratifitseerimis- või heakskiitmiskirjade hoiuleandmise kohta viimase teate saatmisele järgneva ülejäämise kuu esimesel päeval:

kokkulepe isikute vaba liikumise kohta,

õhutranspordialane kokkulepe,

kaupade ja reisijate raudtee- ja maanteeveo kokkulepe,

põllumajandustoodetega kauplemise kokkulepe,

vastavushindamise vastastikuse tunnustamise kokkulepe,

riigihangete teatavaid aspekte käsitlev kokkulepe,

teadus- ja tehnikaalase koostöö kokkulepe.

2. Käesolev kokkulepe on sõlmitud esialgu seitsmeks aastaks. Seda pikendatakse piiramatult, kui Euroopa Ühendus või Šveits ei teata teisele kokkuleppeosalisele pikendamata jätmisest enne esialgse tähtaja lõppu. Niisuguse teatamise puhul kohaldatakse artiklit 4.

3. Euroopa Ühendus või Šveits võivad kokkuleppe lõpetada, teatades sellest teisele kokkuleppeosalisele. Niisuguse teatamise puhul kohaldatakse artiklit 4.

4. Lõikes 1 nimetatud seitsme kokkuleppe kohaldamine lõpetatakse kuus kuud pärast lõikes 2 nimetatud pikendamata jätmisest teatamist või lõikes 3 nimetatud kokkuleppe lõpetamist.

Koostatud tuhande üheksasaja üheksakümne üheksanda aasta kahekümne esimesel juunil Luxembourgis kahes eksemplaris hispaania, hollandi, inglise, itaalia, kreeka, portugali, prantsuse, saksa, soome, rootsi ja taani keeles, kusjuures kõik tekstid on võrdselt autentsed.

I LISA

ISIKUTE VABA LIIKUMINE

I. ÜLDSÄTTED

Artikkel 1

Sisenemine ja lahkumine

1. Kokkuleppeosalised lubavad teiste kokkuleppeosaliste kodanikel ja nende pereliikmetel käesoleva lisa artikli 3 tähenduses ning lähetatud töötajatel käesoleva lisa artikli 17 tähenduses siseneda oma territooriumile lihtsalt kehtiva isikutunnistuse või passi esitamisel.

Sissesõiduviisat ega muid samaväärseid dokumente ei või nõuda, see ei kehti pereliikmete või käesoleva lisa artikli 17 tähenduses lähetatud isikute suhtes, kellel ei ole kokkuleppeosalise kodakondsust. Asjaomane kokkuleppeosaline tagab sellistele isikutele kõik võimalused vajalike viisade saamiseks.

2. Kokkuleppeosalised lubavad teiste kokkuleppeosaliste kodanikel ja nende pereliikmetel käesoleva lisa artikli 3 tähenduses ning lähetatud töötajatel käesoleva lisa artikli 17 tähenduses lahkuda oma territooriumilt lihtsalt kehtiva isikutunnistuse või passi esitamisel. Kokkuleppeosalised ei või teiste kokkuleppeosaliste kodanikelt nõuda väljasõiduviisat ega muid samaväärseid dokumente.

Kokkuleppeosalised väljastavad kooskõlas riiklike õigusaktidega sellistele kodanikele isikutunnistuse või passi, kus on märgitud eelkõige isiku kodakondsus, või pikendavad sellise passi või isikutunnistuse kehtivust.

Pass peab kehtima vähemalt kõikide kokkuleppeosaliste territooriumidel ja nendes riikides, mille isik peab ühest riigist teise siirdumiseks läbima. Kui pass on ainus dokument, mille alusel isik võib seaduslikult riigist lahkuda, peab selle kehtivus olema vähemalt viis aastat.

Artikkel 2

Riigis elamine ja majandustegevus

1. Ilma et see piiraks käesoleva kokkuleppe artikli 10 ja käesoleva lisa VII peatüki sätete kohaldamist üleminekuperioodil, on kokkuleppeosaliste kodanikel õigus elada ja osaleda majandustegevuses teise kokkuleppeosalise territooriumil II–IV peatükis ette nähtud korra kohaselt. Nimetatud õigust kinnitatakse elamisloa väljastamisega või piiriala elanike puhul erilubade väljastamisega.

Kokkuleppeosalise kodanikel on ka õigus minna teise kokkuleppeosalise territooriumile või jääda sinna pärast vähem kui aasta kestnud töötamisperioodi lõppu eesmärgiga leida tööd ning elada seal mõõduka ajavahemiku jooksul, mis võib kesta kuni kuus kuud, et tutvuda oma kutsekvalifikatsioonile vastavate töövõimalustega ja teha töökoha saamiseks asjakohaseid toiminguid. Tööotsijatel on õigus saada asjaomase kokkuleppeosalise territooriumil sama abi, mida kõnealuse riigi tööhõiveasutused pakuvad oma kodanikele. Sellise elamisperioodi vältel võib nimetatud isikud sotsiaalkindlustusskeemidest välja jätta.

2. Kokkuleppeosaliste kodanikel, kes ei osale vastuvõtjariigis majandustegevuses ja kellel ei ole elamisõigust käesoleva kokkuleppe muude sätete alusel, on teise kokkuleppeosalise territooriumil elamise õigus, kui nad täidavad V peatükis sätestatud tingimusi. Nimetatud õigust kinnitatakse elamisloa väljastamisega.

3. Kokkuleppeosalise kodanikele ette nähtud elamis- või eriluba väljastatakse ja pikendatakse tasuta või niisuguse tasu eest, mis ei ületa summat, mida selle kokkuleppeosalise kodanikud peavad tasuma isikutunnistuste väljastamise eest. Kokkuleppeosalised võtavad vajalikke meetmeid, et lihtsustada kõikvõimalikul viisil kõnealuste dokumentide saamisega seotud formaalsusi ja menetlust.

4. Kokkuleppeosalised võivad nõuda, et teise kokkuleppeosalise kodanikud teataksid oma viibimisest nende territooriumil.

Artikkel 3

Pereliikmed

1. Elamisõigusega ühe kokkuleppeosalise kodanikul on õigus kutsuda oma pereliikmed enda juurde elama. Töötajal peab olema oma pere majutamiseks elamispind, mis vastab selle piirkonna omamaiste töötajate elamispinna tavapärastele standarditele, kuid selle sätte tulemuseks ei tohi olla vahetegemine omamaiste töötajate ja teise kokkuleppeosalise kodanikest töötajate vahel.

2. Sõltumata kodakondsusest loetakse pereliikmeteks järgmisi isikuid:

- a) abikaasa ning töötaja ja tema abikaasa alanejad sugulased, kes on kas alla 21aastased või ülalpeetavad;
- b) töötaja ja tema abikaasa ülenejad sugulased, kes on ülalpeetavad;
- c) õpilase puhul tema abikaasa ja nende ülalpeetavad lapsed.

Kokkuleppeosalised hõlbustavad käesoleva lõike punktides a, b ja c käsitlemata pereliikme lubamist oma territooriumile, kui see isik on kokkuleppeosalise kodaniku ülalpeetav või elas lähteriigis temaga ühes leibkonnas.

3. Kokkuleppeosalise kodaniku pereliikmele elamisloa väljastamiseks võivad kokkuleppeosalised nõuda ainult järgmisi dokumente:

a) dokument, mille alusel nad nende territooriumile sisenesid;

b) päritolu- või lähteriigi pädeva asutuse väljastatud dokument, mis tõendab nende sugulussidemeid;

c) ülalpeetavate puhul päritolu- või lähteriigi pädeva võimuorganil väljastatud dokument, mis tõendab, et nad on lõikes 1 nimetatud isiku ülalpeetavad või elavad temaga selles riigis ühes leibkonnas.

4. Pereliikmele väljastatud elamisluba kehtib sama kaua kui selle isiku elamisluba, kelle ülalpeetav ta on.

5. Elamisloaga isiku abikaasal ja tema alla 21aastastel või ülalpeetavatel lastel on õigus osaleda majandustegevuses olenevatest kodakondsusest.

6. Olenemata sellest, kas kokkuleppeosalise kodanik osaleb või on osalenud teise kokkuleppeosalise territooriumil majandustegevuses, on temaga koos teise kokkuleppeosalise territooriumil elavatel lastel õigus saada üldharidust, väljaõpet või kutseõpet vastuvõtjariigi kodanikega samadel tingimustel.

Kokkuleppeosalised toetavad algatusi, mis võimaldavad kõnealustel lastel eespool nimetatud koolitust saada võimalikult soodsatel tingimustel.

Artikkel 4

Õigus jääda teise kokkuleppeosalise territooriumile

1. Kokkuleppeosalise kodanikel ja nende pereliikmetel on õigus jääda teise kokkuleppeosalise territooriumile pärast majandustegevuse lõppu.

2. Vastavalt kokkuleppe artiklile 16 viidatakse määrusele (EMÜ) nr 1251/70 (EÜT L 142, 1970, lk 24) ⁽¹⁾ ja direktiivile 75/34/EMÜ (EÜT L 14, 1975, lk 10) ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Nagu kehtib kokkuleppe allkirjastamise kuupäeval.

Artikkel 5

Avalik kord

1. Käesoleva kokkuleppe sätete kohaselt antud õigusi võib piirata üksnes meetmetega, mis on õigustatud avaliku korra, julgeoleku või tervishoiu seisukohast.

2. Vastavalt kokkuleppe artiklile 16 viidatakse direktiividele 64/221/EMÜ (EÜT 56, 4.4.1964, lk 850), ⁽¹⁾ 72/194/EMÜ (EÜT L 121, 26.5.1972, lk 32) ⁽¹⁾ ja 75/35/EMÜ (EÜT L 14, 20.1.1975, lk 14) ⁽¹⁾.

II. TÖÖTAJAD

Artikkel 6

Riigis elamist käsitlevad eeskirjad

1. Palgatöötaja, kes on kokkuleppeosalise kodanik (edaspidi „töötaja“) ja kelle on tööle võtnud vastuvõtjariigi tööandja üheks aastaks või pikemaks ajaks, saab elamisloa, mis kehtib vähemalt viis aastat väljaandmise kuupäevast. Seda pikendatakse automaatselt vähemalt viieks aastaks. Kui elamisluba pikendatakse esimest korda, võib selle kehtivust piirata, kuid mitte lühemaks kui üks aasta, kui töötaja on liikmesriigis olnud endast sõltumatutel põhjustel töötanud kauem kui 12 järjestikust kuud.

2. Töötaja, kes on vastuvõtjariigis tööle võetud enam kui kolm kuud, kuid alla aasta kestvaks perioodiks, saab elamisloa, mis kehtib sama kaua kui tema tööleping.

Töötaja, kes on tööle võetud kuni kolmeks kuuks, ei vaja elamisluba.

3. Elamislubade väljastamisel võivad kokkuleppeosalised nõuda töötajalt ainult järgmiste dokumentide esitamist:

a) dokument, mille alusel ta nende territooriumile sisenes;

b) lepinguline avaldus või tööandja kirjalik kinnitus töölevõtmise kohta.

4. Elamisluba kehtib kõikjal selle väljastanud riigi territooriumil.

5. Teises riigis elamine, kui see ei ületa kuut järjestikust kuud, ja eemalviibimine seoses ajateenistusega ei mõjuta elamisloa kehtivust.

6. Kehtivat elamisluba ei või tühistada ainult selle põhjendusega, et töötaja ei tööta enam, kuna on haiguse või õnnetuse tagajärjel ajutiselt töövõimetu või töötü endast sõltumatutel põhjustel, mida pädev tööhõivetalitus on tõendanud.

7. Formaalsuste täitmine elamisloa saamiseks ei tohi takistada taotleja viivitamatut tööleasumist sõlmitud lepingu alusel.

Artikkel 7

Piirialatöötajad

1. Piirialatöötaja on kokkuleppeosalise kodanik, kelle elukoht on kokkuleppeosalise territooriumil ja kes töötab teise kokkuleppeosalise territooriumil, naastes oma elukohta üldjuhul iga päev või vähemalt kord nädalas.

2. Piirialatöötajatelt ei nõuta elamisluba.

Töötamisriigi pädevad võimuorganid võivad siiski väljastada piirialatöötajale eriluba, mis kehtib vähemalt viis aastat või tema töötamisaja lõpuni, kui viimane kestab rohkem kui kolm kuud, kuid vähem kui ühe aasta. Luba pikendatakse vähemalt viieks aastaks, tingimusel et piirialatöötaja esitab tõendi, et ta tõesti majandustegevuses osaleb.

3. Eriluba kehtib kõikjal selle väljastanud riigi territooriumil.

Artikkel 8

Tööalane ja geograafiline liikuvus

1. Töötajatel on õigus geograafilisele ja tööalasele liikuvusele kogu vastuvõtjariigi territooriumil.

2. Tööalane liikuvus hõlmab tööandja, töö ja ameti vahetust ning siirdumist palgatöölt füüsilisest isikust ettevõtjaks. Geograafiline liikuvus hõlmab töö- ja elukoha vahetust.

Artikkel 9

Võrdne kohtlemine

1. Töötajat, kes on kokkuleppeosalise kodanik, ei tohi teise kokkuleppeosalise territooriumil tema kodakondsuse tõttu kohelda tööhõive- ja töötingimuste suhtes teisiti kui vastuvõtjariigi kodanikest töötajaid, eelkõige seoses töötasu, vallandamise, töötuks jäämise puhul tööle ennistamise või uue töökoha leidmisega.

2. Töötajal ja tema käesoleva lisa artiklis 3 nimetatud pere liikmetel on samad maksu- ja sotsiaalsoodustused kui vastuvõtjariigi kodanikest töötajatel ja nende pereliikmetel.

3. Töötajal on ka õigus saada vastuvõtjariigi kodanikest töötajatega samadel alustel ja tingimustel koolitust kutseõppeasutustes, kutsealase ümberõppe asutustes ja kutsealase rehabilitatsiooni keskustes.

4. Töö saamise võimalust, tööhõivet, töötasu ja muid töölevõtu- või töölt vabastamise tingimusi käsitlevad punktid kollektiiv- või individuaallepingus või ükskõik millises teises kollektiivselt kokku lepitud dokumendis on automaatselt õigustühised, kui need sätestavad või lubavad diskrimineerivaid tingimusi välismaalastest töötajate suhtes, kes on kokkuleppeosaliste kodanikud.

5. Töötajal, kes on ühe kokkuleppeosalise kodanik ja kes töötab teise kokkuleppeosalise territooriumil, on samasugune õigus kuuluda ametiühingutesse ja kasutada sellest tulenevaid õigusi, kaasa arvatud hääleõigus ja õigus kuuluda ametiühinguorganisatsiooni täitev- ja juhtorganitesse; töötajal võidakse mitte lubada osaleda avalik-õiguslike juriidiliste isikute juhtimises ja olla avalik-õiguslikul ametikohal. Lisaks sellele on tal õigus olla valitud ettevõtte töötajate esinduskogusse.

Need sätted ei piira vastuvõtjariigi selliste õigusnormide kohaldamist, mis annavad teise kokkuleppeosalise kodanikust töötajale ulatuslikumad õigused.

6. Ilma et see piiraks käesoleva lisa artikli 26 kohaldamist, on töötajal, kes on ühe kokkuleppeosalise kodanik ja kes töötab teise kokkuleppeosalise territooriumil, elamispinna suhtes kõik õigused ja soodustused, mida antakse vastuvõtjariigi kodanikest töötajatele, kaasa arvatud talle vajaliku elamispinna omandiõiguse omandamine.

Sellisel töötajal on vastuvõtjariigi kodanikega sama õigus registreerida end korteritaotlejate nimekirjas piirkonnas, kus ta töötab, kui niisugune nimekiri on olemas, tal on õigus sellest tulenevatele soodustustele ja eelistele.

Kui töötaja pereliikmed on jäänud tema lähteriiki, loetakse nad selles suhtes töötajaga ühes piirkonnas elavaiks, kui ka vastuvõtjariigi töötajad saavad kasu samasugusest eeldusest.

Artikkel 10

Avalikus teenistuses töötamine

Kokkuleppeosalise palgatöötajast kodanikule võidakse keelduda andmast õigust töötada avalikus teenistuses, mis on seotud avaliku võimu teostamisega ja mille eesmärk on kaitsta kõnealuse riigi või teiste avalik-õiguslike isikute üldisi huve.

Artikkel 11

Koostöö tööturuteenuste valdkonnas

Kokkuleppeosalised teevad koostööd EURES-võrgustiku (Euroopa tööturuasutuste süsteem) raames, eelkõige luues kontakte, viies kokku tööpakkumisi ja -taotlusi, samuti vahetades teavet tööturu olukorra ning elu-ja tööttingimuste kohta.

III. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJAD

Artikkel 12

Riigis elamist käsitlevad eeskirjad

1. Kokkuleppeosalise kodanik, kes soovib siirduda teise kokkuleppeosalise territooriumile eesmärgiga alustada seal tegevust füüsilisest isikust ettevõtjana (edaspidi „füüsilisest isikust ettevõtja“), saab elamisloa, mis kehtib vähemalt viis aastat alates väljaandmise kuupäevast, tingimusel et ta esitab riigi pädevatele võimuorganitele tõendi selle kohta, et ta on tegevust alustanud või alustamas.

2. Elamisluba pikendatakse automaatselt vähemalt viieks aastaks, tingimusel et füüsilisest isikust ettevõtja esitab riigi pädevatele võimuorganitele tõendi selle kohta, et ta tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana.

3. Elamislubade väljastamisel võivad kokkuleppeosalised nõuda füüsilisest isikust ettevõtjalt ainult järgmiste dokumentide esitamist:

a) dokument, mille alusel ta nende territooriumile sisenes;

b) lõigetes 1 ja 2 osutatud tõendid.

4. Elamisluba kehtib kõikjal selle väljastanud riigi territooriumil.

5. Teises riigis elamine, kui see ei ületa kuut järjestikust kuud, ja eemalviibimine seoses ajateenistusega ei mõjuta elamisloa kehtivust.

6. Lõikes 1 nimetatud isiku kehtivat elamisluba ei või tühistada ainult selle põhjendusega, et ta ei tööta, kuna on haiguse või õnnetuse tagajärjel ajutiselt töövõimetu.

Artikkel 13

Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevad piirialatöötajad

1. Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev piirialatöötaja on kokkuleppeosalise kodanik, kelle elukoht on kokkuleppeosalise territooriumil ja kes tegutseb teise kokkuleppeosalise territooriumil füüsilisest isikust ettevõtjana, naastes oma elukohta üldjuhul iga päev või vähemalt kord nädalas.

2. Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevatest piirialatöötajatest ei nõuta elamisluba.

Kõnealuse riigi pädevad võimuorganid võivad füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevale piirialatöötajale siiski väljastada eriloa kehtivusega vähemalt viis aastat, tingimusel et füüsilisest isikust ettevõtja esitab riigi pädevatele võimuorganitele tõendi selle kohta, et ta tegutseb või kavatseb tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana. Nimetatud luba pikendatakse vähemalt viieks aastaks, tingimusel et kõnealune piirialatöötaja esitab tõendi, et ta tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana.

3. Eriluba kehtib kõikjal selle väljastanud riigi territooriumil.

Artikkel 14

Tööalane ja geograafiline liikuvus

1. Füüsilisest isikust ettevõtjatel on õigus geograafilisele ja tööalasele liikuvusele kogu vastuvõtjariigi territooriumil.

2. Tööalane liikuvus hõlmab tööandja, töökoha ja ameti vahetust ning siirdumist füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemiselt palgatööle. Geograafiline liikuvus hõlmab töö- ja elukoha vahetust.

Artikkel 15

Võrdne kohtlemine

1. Füüsilisest isikust ettevõtjaks saamise ja sellena tegutsemise puhul tuleb füüsilisest isikust ettevõtjale tagada vähemalt sama soodsad tingimused kui vastuvõtjariigi kodanikele.

2. Käesoleva lisa artiklit 9 kohaldatakse *mutatis mutandis* käesolevas peatükis nimetatud füüsilisest isikust ettevõtjate suhtes.

Artikkel 16

Avaliku võimu teostamine

Füüsilisest isikust ettevõtjale võidakse keelduda andmast õigust tegutseda valdkonnas, mis on kas või juhuti seotud avaliku võimu teostamisega.

IV. TEENUSTE OSUTAMINE

Artikkel 17

Teenuseid osutavad isikud

Käesoleva kokkuleppe artikli 5 kohaselt on seoses teenuste osutamisega keelatud

a) mis tahes viisil piirata kokkuleppeosalise territooriumil niisuguste piiriüleste teenuste osutamist, mille kestus ei ületa 90 tegelikku tööpäeva kalendriaastas;

b) mis tahes viisil piirata artikli 5 lõikes 2 käsitletud sisenemise- ja elamisõigust, mis on seotud

i) teenuseid osutavate isikutega, kes on Euroopa Ühenduse või Šveitsi kodanikud ja tegutsevad selle kokkuleppeosalise territooriumil, mis ei ole teenuseid saava isiku asukohtamaa;

ii) kokkuleppeosalise tavapärasel tööturul tegevate teenuseid osutavate isikute palgatöötajatega, olenemata nende kodakondsusest, kes on lähetatud teise kokkuleppeosalise territooriumile teenuseid osutama, ilma et see piiraks artikli 1 kohaldamist.

Artikkel 18

Käesoleva lisa artiklit 17 kohaldatakse äriühingute suhtes, mis on loodud vastavalt Euroopa Ühenduse liikmesriigi või Šveitsi seadustele ja mille registrijärgne asukoht, juhutuse asukoht või põhitegevuskoht asub kokkuleppeosalise territooriumil.

Artikkel 19

Teenuseid osutav isik, kellel on teenuse osutamise õigus või volitused, võib teenuse osutamise eesmärgil selles riigis, kus teenust osutatakse, vastavalt käesolevale lisale ning II ja III lisale ajutiselt tegutseda samadel tingimustel, mis on tagatud selle riigi kodanikele.

Artikkel 20

1. Käesoleva lisa artikli 17 punktis b nimetatud isikutelt, kellel on teenuse osutamise õigus, ei nõuta elamisluba kuni 90 päeva kestva elamisperioodi puhul. Sellist elamisperioodi reguleerivad artiklis 1 nimetatud dokumendid, millega asjaomasele territooriumile siseneti.

2. Artikli 17 punktis b nimetatud isikutele, kellel on teenuse osutamise õigus või volitused üle 90 päeva kestvaks ajavahemikuks, antakse selle õiguse tõendamiseks elamisluba, mis kehtib teenuste osutamiseks ette nähtud aja jooksul.

3. Elamisluba kehtib kõikjal Šveitsi territooriumil või asjaomase Euroopa Ühenduse liikmesriigi territooriumil.

4. Elamislubade väljastamiseks võivad kokkuleppeosalised nõuda käesoleva lisa artikli 17 punktis b nimetatud isikutelt ainult järgmiste dokumentide esitamist:

a) dokument, mille alusel nad nende territooriumile sisenesid;

b) tõend selle kohta, et nad osutavad või kavatsevad osutada teenust.

Artikkel 21

1. Käesoleva lisa artikli 17 punktis a nimetatud teenuste osutamise kogukestus ei või ületada 90 tegelikku tööpäeva kalendriaastas, olenemata sellest, kas teenuseid osutatakse pidevalt või periooditi.

2. Lõike 1 sätteid ei mõjuta teenuseid osutava isiku juriidiliste kohustuste täitmist teenuse saajatele antud garantiidele vastavalt või vääramatu jõu juhtudel.

Artikkel 22

1. Käesoleva lisa artikleid 17 ja 19 ei kohaldata tegevuse suhtes, mis on kas või juhuti seotud avaliku võimu teostamisega kõnealuse kokkuleppeosalise territooriumil.

2. Käesoleva lisa artiklid 17 ja 19 ning nende alusel võetud meetmed ei takista selliste õigusnormide kohaldamist, millega sätestatakse teenuste osutamise eesmärgil lähetatud töötajate elu- ja töötingimused. Vastavalt käesoleva kokkuleppe artiklile 16 viidatakse 16. detsembri 1996. aasta direktiivile 96/71/EÜ, mis käsitleb töötajate lähetamist seoses teenuste osutamisega (EÜT L 18, 21.1.1997, lk 1) ⁽¹⁾.

3. Käesoleva lisa artikli 17 punkti a ja artikli 19 kohaldamine ei mõjuta selliste õigusnormide kohaldamist, mis kehtivad kokkuleppeosaliste territooriumil käesoleva kokkuleppe jõustumise ajal ja mis on seotud

i) ajutise tööhõivega tegelevate asutuste tegevusega;

ii) finantsteenustega, mille osutamise tingimuseks on kokkuleppeosalise territooriumil antud eelluba ja mille osutaja suhtes selle kokkuleppeosalise asutused teevad usaldusnormatiivide täitmise järelevalvet.

4. Käesoleva lisa artikli 17 punkti a ja artikli 19 kohaldamine ei mõjuta kokkuleppeosaliste vastavate õigusnormide kohaldamist, mis käsitlevad kuni 90 tegelikku tööpäeva kestvate üldsuse huvides mõõdapääsmatute nõuete täitmiseks vajalike teenuste osutamist.

⁽¹⁾ Nagu kehtib kokkuleppe allkirjastamise kuupäeval.

Artikkel 23

Teenuseid saavad isikud

1. Isikult, kes on teenuse saaja käesoleva kokkuleppe artikli 5 lõike 3 tähenduses, ei nõuta elamisluba kolmekuulise või lühema elamisperioodi jaoks. Üle kolmekuulise elamisperioodi jaoks väljastatakse teenuse saajale elamisluba, mis kehtib sama kaua kui talle osutatav teenus. Sellise elamisperioodi vältel võib nimetatud isikud sotsiaalkindlustusskeemidest välja jätta.

2. Elamisluba kehtib kõikjal selle väljastanud riigi territooriumil.

V. ISIKUD, KES EI OSALE MAJANDUSTEgevuses

Artikkel 24

Riigis elamist käsitlevad eeskirjad

1. Kokkuleppeosalise kodanik, kes ei osale oma elukohariigis majandustegevuses ja kellel ei ole elamisõigust käesoleva kokkuleppe muude sätete alusel, saab elamisloa kehtivusega vähemalt viis aastat, tingimusel et ta esitab riigi pädevatele võimuorganitele tõendi selle kohta, et tal on enda ja oma pereliikmete jaoks olemas

a) piisavad rahalised vahendid, et seal elamise ajal mitte taotleda sotsiaaltoetusi;

b) kõiki riske hõlmav haiguskindlustus ⁽¹⁾.

Vajaduse korral võivad kokkuleppeosalised nõuda elamisloa kehtivuse kinnitamist pärast kaht esimest elamisaastat.

2. Rahalisi vahendeid peetakse piisavaks siis, kui need ületavad summa, mille puhul vastuvõtjariigi kodanikud võiksid oma olukorrale või asjakohasel juhul oma perekonna olukorrale osutades taotleda sotsiaaltoetusi. Kui seda tingimust ei ole võimalik kohaldada, loetakse rahalised vahendid piisavaks siis, kui need ületavad vastuvõtjariigis makstava miinimumpensiooni taseme.

3. Isikud, kes on kokkuleppeosalise territooriumil töötanud alla ühe aasta, võivad seal elada, kui nad täidavad käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud tingimusi. Töötushüvitis, mida neil on õigus saada riiklike õigusaktide alusel, vajaduse korral täiendatuna II lisa sätetega, loetakse rahalisteks vahenditeks käesoleva artikli lõike 1 punkti a ja lõike 2 tähenduses.

⁽¹⁾ Šveitsis peab selliste isikute haiguskindlustus, kes ei vali Šveitsi oma elukohaks, hõlmama ka õnnetus- ning rasedus- ja sünnituskindlustust.

4. Õpilane, kellel ei ole käesoleva kokkuleppe muude sätete alusel õigust elada teise kokkuleppeosalise territooriumil, saab elamisloa koolituse ajaks, või kui koolitus kestab üle ühe aasta, üheks aastaks, tingimusel et ta esitab riigi asjaomasele võimuorganile viimase nõuetele vastava õiendi või soovi korral mis tahes muu vähemalt samaväärse dokumendi, mis tõendab, et tal on piisavalt rahalisi vahendeid tagamaks, et ta ise, tema abikaasa või ülalpeetavad lapsed ei taotle vastuvõtjariigis viibimise ajal sotsiaaltoetusi, ning tingimusel, et õpilane on registreeritud heakskiidetud õppeasutuses põhitegevusena kutseõppe kursustel osalemiseks ning et tal on kõiki riske hõlmav tervisekindlustus. Käesolev kokkulepe ei reguleeri juurdepääsu kutseõppe võimalustele ega käesolevas artiklis käsitletud õpilastele antavat toimetulekutoetust.

5. Elamisluba pikendatakse automaatselt vähemalt viieks aastaks, kui selle saamise tingimused on endiselt täidetud. Õpilaste elamislubasid pikendatakse kord aastas vastavalt järelejäanud õppeperioodi pikkusele.

6. Teises riigis elamine, kui see ei ületa kuut järjestikust kuud, ja eemalviibimine seoses ajateenistusega ei mõjuta elamisloa kehtivust.

7. Elamisluba kehtib kõikjal selle väljastanud riigi territooriumil.

8. Elamisõigus kehtib senikaua, kui õiguse kasutajad täidavad lõikes 1 sätestatud tingimusi.

VI. KINNISVARA SOETAMINE

Artikkel 25

1. Kokkuleppeosalise kodanikul, kellel on vastuvõtjariigis elamise õigus ja kelle põhielukoht on seal, on kinnisvara soetamisel kõnealuse riigi kodanikega samad õigused. Ta võib igal ajal asjaomaste riiklike õigusaktide kohaselt valida vastuvõtjariigi oma põhielukohaks, olenemata oma töösuhte kestusest. Vastuvõtjariigist lahkumine ei too kaasa kohustust kõnealusest omandist loobumiseks.

2. Kokkuleppeosalise kodanikul, kellel on vastuvõtjariigis elamise õigus, kuid kelle põhielukoht ei ole seal, on tema majandustegevusega seotud kinnisvara soetamisel kõnealuse riigi kodanikega samad õigused. Vastuvõtjariigist lahkumine ei too kaasa kohustust kõnealusest omandist loobumiseks. Kõnealune isik võib saada õiguse lisaeluaseme või puhkeotstarbelise majutuskoha soetamiseks. Käesolev kokkulepe ei mõjuta eeskirju, mis käsitlevad kapitalimahutusi või kauplemist tühjade kruntide ja veel ehitamata korteritega.

3. Piirialatöötajatel on samad õigused majandustegevuseks vajaliku kinnisvara või lisaeluaseme soetamiseks kui vastuvõtjariigi kodanikel. Vastuvõtjariigist lahkumine ei too kaasa kohustust kõnealusest omandist loobumiseks. Kõnealune isik võib saada õiguse puhkeotstarbelise majutuskoha soetamiseks. Käesolev kokkulepe ei mõjuta eeskirju, mis vastuvõtjariigis reguleerivad kapitalimahutusi või kauplemist tühjade kruntide ja veel ehitamata korteritega.

VII. ÜLEMINEKUSÄTTED JA KOKKULEPPE EDASIARENDAamine

Artikkel 26

Üldsätted

1. Kui kohaldatakse käesoleva kokkuleppe artiklis 10 sätestatud arvulisi piirnorme, siis selle peatüki sätteid vastavalt vajadusele kas täiendavad või asendavad teisi käesoleva lisa sätteid.

2. Kui kohaldatakse käesoleva kokkuleppe artiklis 10 sätestatud arvulisi piirnorme, on majandustegevuse arendamise eelduseks elamis- ja/või tööloa olemasolu.

Artikkel 27

Palgatöötajate riigis elamist käsitlevad sätted

1. Vähem kui aastase töölepinguga töötaja elamisluba pikendatakse kokku kuni 12 kuuni, tingimusel et töötaja esitab riigi pädevatele võimuorganitele tõendi selle kohta, et ta on suuteline osalema majandustegevuses. Uus elamisluba väljastatakse tingimusel, et töötaja esitab tõendi selle kohta, et ta on suuteline osalema majandustegevuses, ning et artiklis 10 sätestatud arvulisi piirnorme ei ületata. Käesoleva lisa artikli 24 kohaselt ei pea töötaja kahe töölepingu vahelisel ajal riigist lahkuma.

2. Käesoleva kokkuleppe artikli 10 lõikes 2 nimetatud ajavahemikul võib kokkuleppeosaline enne esmase elamisloa väljastamist nõuda kirjaliku lepingu või lepinguprojekti esitamist.

3. a) Isikutel, kes on varem ajutiselt töötanud vastuvõtjariigi territooriumil vähemalt 30 kuu jooksul, on automaatselt õigus võtta vastu töökoht määramata ajaks ⁽¹⁾. Neid ei või sellest õigusest ilma jätta põhjendusega, et väljastatavate elamislubade arv on ammendatud.

⁽¹⁾ Nende suhtes ei kohaldata tavapärasel tööturul tegevate töötajate eeliskohtlemist ega teise kokkuleppeosalise kodanike palga- ja töötingimuste kontrollimist konkreetses sektoris või kohas.

b) Isikutel, kes on varem töötanud vastuvõtjariigi territooriumil hooajatöödel kokku vähemalt 50 kuud viimase 15 aasta jooksul ning kellel ei ole õigust saada elamisluba vastavalt punktile a, on automaatselt õigus võtta vastu töökoht määramata ajaks.

Artikkel 28

Piirialatöötajad

1. Piirialatöötaja on kokkuleppeosalise kodanik, kelle tavapärane elukoht on Šveitsi või selle naaberriikide piirialal ja kes töötab teise kokkuleppeosalise piirialal, naastes oma põhielukohta üldjuhul iga päev või vähemalt kord nädalas. Käesolevas kokkuleppes loetakse piirialadeks alasid, mis on kindlaks määratud Šveitsi ja selle naaberriikide vahelistes kokkulepetes, millega reguleeritakse liikumist piirialadel.

2. Eriluba kehtib kõikjal selle väljastanud riigi piirialal.

Artikkel 29

Palgatöötajate tagasipöördumisõigus

1. Töötajal, kellel käesoleva kokkuleppe jõustumise ajal oli vähemalt aastane elamisluba ning kes seejärel lahkus vastuvõtjariigist, on eesõigus saada kvoodile vastav uus elamisluba kuue aasta jooksul lahkumisest, kui ta tõendab, et on suuteline osalema majandustegevuses.

2. Piirialatöötajal on õigus saada uus eriluba enam kui kolm aastat kestnud pideva tööperioodi lõppemisele järgneva kuue aasta jooksul, kui tema palga- ja töötingimuste kontrollimisest ei tulene muud ja kui ta töötab kahe aasta jooksul pärast kokkuleppe jõustumist, tingimusel et ta esitab riigi pädevatele võimuorganitele tõendi selle kohta, et ta on suuteline osalema majandustegevuses.

3. Noortel, kes on kokkuleppeosalise territooriumilt lahkunud, olles enne 21aastaseks saamist seal elanud vähemalt viis aastat, on õigus nelja aasta jooksul sellesse riiki tagasi pöörduda ja seal majandustegevuses osaleda.

Artikkel 30

Töötaja tööalane ja geograafiline liikuvus

1. Vähem kui aasta kehtiva elamisloaga töötajal on 12 kuu jooksul tööperioodi algusest õigus tööalasele ja geograafilisele liikuvusele. Tal on ka õigus siirduda palgatöölt füüsilisest isikust ettevõtjaks vastavalt käesoleva kokkuleppe artiklile 10.

2. Piirialatöötajatele väljastatud eriload annavad õiguse tööalasele ja geograafilisele liikuvusele kõikidel Šveitsi või selle naaberriikide piirialadel.

Artikkel 31

Füüsilisest isikust ettevõtjate riigis elamist käsitlevad eeskirjad

Kokkuleppeosalise kodanik, kes soovib siirduda teise kokkuleppeosalise territooriumile eesmärgiga alustada seal tegevust füüsilisest isikust ettevõtjana (edaspidi „füüsilisest isikust ettevõtja”), saab kuuekuulise elamisloa. Ta saab vähemalt viis aastat kehtiva elamisloa, kui ta esitab enne kuue kuu möödumist riigi pädevatele võimuorganitele tõendi selle kohta, et ta tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana. Vajaduse korral võib seda kuuekuulist ajavahemikku pikendada maksimaalselt kahe kuu võrra, kui on igati tõenäoline, et kõnealune isik nõutud tõendi esitab.

Artikkel 32

Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevad piirialatöötajad

1. Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev piirialatöötaja on kokkuleppeosalise kodanik, kelle elukoht on tavaliselt Šveitsi või naaberriikide piirialal ja kes tegutseb teise kokkuleppeosalise piirialal füüsilisest isikust ettevõtjana, naastes oma elukohta üldjuhul iga päev või vähemalt kord nädalas. Käesolevas kokkuleppes loetakse piirialadeks alasid, mis on kindlaks määratud Šveitsi ja selle naaberriikide vahelistes kokkulepetes, millega reguleeritakse liikumist piirialadel.

2. Kokkuleppeosalise kodanikule, kes soovib saada füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevaks piirialatöötajaks Šveitsi või selle naaberriikide piirialadel, antakse eelnevalt kuus kuud kehtiv ajutine eriluba. Ta saab vähemalt viis aastat kehtiva eriloa, kui ta esitab enne kuue kuu möödumist riigi pädevatele võimuorganitele tõendi selle kohta, et ta tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana. Vajaduse korral võib seda kuuekuulist ajavahemikku

pikendada maksimaalselt kahe kuu võrra, kui on igati tõenäoline, et kõnealune isik nõutud tõendi esitab.

3. Eriluba kehtib kõikjal selle väljastanud riigi piirialal.

Artikkel 33

Füüsilisest isikust ettevõtjate tagasipöördumisõigus

1. Füüsilisest isikust ettevõtjal, kellel oli vähemalt viis aastat kehtiv elamisluba ning kes seejärel lahkus vastuvõtjariigist, on õigus saada uus elamisluba kuue aasta jooksul lahkumisest, tingimusel et ta on vastuvõtjariigis juba pidevalt töötanud kolm aastal ning et ta tõendab riigi pädevatele võimuorganitele, et ta on suuteline osalema majandustegevuses.

2. Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseval piirialatöötajal on õigus saada uus eriluba kuue aasta jooksul pärast eelneva katkematu nelja-aastase töötamisperioodi lõppu, tingimusel et ta tõendab riigi pädevatele võimuorganitele, et ta on suuteline osalema majandustegevuses.

3. Noortel, kes on kokkuleppeosalise territooriumilt lahkunud, olles enne 21aastaseks saamist seal elanud vähemalt viis aastat, on õigus nelja aasta jooksul sellesse riiki tagasi pöörduda ja seal majandustegevuses osaleda.

Artikkel 34

Füüsilisest isikust ettevõtjate tööalane ja geograafiline liikuvus

Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevatele piirialatöötajatele väljastatud eriload annavad õiguse tööalasele ja geograafilisele liikuvusele kõikidel Šveitsi ja selle naaberriikide piirialadel. Eelnevalt väljastatud ajutised kuuekuulised elamisload (piirialatöötajate puhul eriload) annavad õiguse üksnes geograafilisele liikuvusele.

TAANIS ASUVAID LISAEUASEMEID KÄSITLEV PROTOKOLL

Kokkuleppeosalised lepivad kokku, et Euroopa Ühenduse asutamislepingu protokolli 1, mis käsitleb kinnisvara soetamist Taanis, kohaldatakse ka käesoleva kokkuleppe suhtes selles osas, mis käsitleb Šveitsi kodanike lisaeluasemete soetamist Taanis.

PROTOKOLL AHVENAMAA SAARESTIKU KOHTA

Kokkuleppeosalised lepivad kokku, et Soome Euroopa Liiduga ühinemise akti protokolli 2, mis käsitleb Ahvenamaa saarestikku, kohaldatakse ka käesoleva kokkuleppe suhtes.

LÕPPAKT

Täievolilised esindajad, kes esindavad

BELGIA KUNINGRIIKI,

TAANI KUNINGRIIKI,

SAKSAMAA LIITVABARIIKI,

KREEKA VABARIIKI,

HISPAANIA KUNINGRIIKI,

PRANTSUSE VABARIIKI,

IIRIMAAD,

ITAALIA VABARIIKI,

LUKSEMBURGI SUURHERTSOGIRIIKI,

MADALMAADE KUNINGRIIKI,

AUSTRIA VABARIIKI,

PORTUGALI VABARIIKI,

SOOME VABARIIKI,

ROOTSI KUNINGRIIKI,

SUURBRITANNIA JA PÕHJA-IIRI ÜHENDKUNINGRIIKI

ja

EUROOPA ÜHENDUST

ühelt poolt

ja

ŠVEITSI KONFÖDERATSIOONI

teiselt poolt,

kes on kokku tulnud Luxembourgis 21. juunil 1999, et alla kirjutada Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning Šveitsi Konföderatsiooni vahelisele isikute vaba liikumist käsitlevale kokkuleppele, on vastu võtnud järgmised lõppaktile lisatud ühisdeklaratsioonid:

- ühisdeklaratsioon teenuste osutamise üldise liberaliseerimise kohta;
- ühisdeklaratsioon Šveitsis elavate Euroopa Ühenduse institutsioonide endiste töötajate väljateenitud pensionide kohta;
- ühisdeklaratsioon kokkuleppe kohaldamise kohta;
- ühisdeklaratsioon edasiste läbirääkimiste kohta.

Võeti teadmiseks ka järgmised käesolevale lõppaktile lisatud deklaratsioonid:

- Šveitsi deklaratsioon käesoleva kokkuleppe kehtivuse pikendamise kohta;
- Šveitsi deklaratsioon migratsiooni- ja varjupaigapoliitika kohta;
- Šveitsi deklaratsioon arhitektide diplomite tunnustamise kohta;
- Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide deklaratsioon I lisa artiklite 1 ja 17 kohta;
- deklaratsioon Šveitsi osalemise kohta komiteedes.

Vastu võetud kahekümne esimesel juunil tuhande üheksasaja üheksakümne üheksandal aastal Luxembourgis.

ÜHISDEKLARATSIOON**teenuste osutamise üldise liberaliseerimise kohta**

Kokkuleppeosalised kohustuvad võimalikult kiiresti alustama läbirääkimisi teenuste osutamise üldise liberaliseerimise üle *acquis communautaire*'i alusel.

ÜHISDEKLARATSIOON**Šveitsis elavate Euroopa Ühenduse institutsioonide endiste töötajate väljateenitud pensionide kohta**

Euroopa Ühenduste Komisjon ja Šveits kohustuvad leidma asjakohase lahenduse Šveitsis elavate Euroopa Ühenduse institutsioonide endiste töötajate väljateenitud pensionide topeltmaksustamise probleemile.

ÜHISDEKLARATSIOON**käesoleva kokkuleppe kohaldamise kohta**

Kokkuleppeosalised võtavad vajalikke meetmeid *acquis communautaire*'i kohaldamiseks teise kokkuleppeosalise kodanike suhtes vastavalt nendevahelisele kokkuleppele.

ÜHISDEKLARATSIOON**edasiste läbirääkimiste kohta**

Euroopa Ühendus ja Šveitsi Konföderatsioon teatavad oma kavatsusest korraldada läbirääkimised eesmärgiga sõlmida kokkulepped ühist huvi pakkuvates valdkondades, nagu 1972. aasta vabakaubanduslepingu protokoli 2 ajakohastamine ja Šveitsi osalemine teatavates ühenduse koostöu-, noorsoo-, meedia-, statistika- ja keskkonnaprogrammides. Need läbirääkimised tuleks kiiresti ette valmistada, niipea kui käimasolevad kahepoolsed läbirääkimised on lõpetatud.

ŠVEITSI DEKLARATSIOON
kokkuleppe kehtivuse pikendamise kohta

Šveits deklareerib, et ta teeb otsuse käesoleva kokkuleppe kehtivuse pikendamise kohta selle kohaldamise seitsmendal aastal riikliku menetluse kohaselt.

ŠVEITSI DEKLARATSIOON
rände- ja varjupaigapoliitika kohta

Šveits kinnitab, et ta soovib tugevdada koostööd ELi ja selle liikmesriikidega rände- ja varjupaigapoliitika valdkonnas. Sel eesmärgil soovib Šveits osaleda ELi varjupaigataotluste kooskõlastamise süsteemis ja teeb ettepaneku, et alustataks läbirääkimisi Dublini konventsiooniga (15. juunil 1990 Dublinis allkirjastatud konventsioon Euroopa ühenduste liikmesriiki jäetud varjupaigataotluste kontrollimise eest vastutava riigi määramise kohta) paralleelse konventsiooni sõlmimiseks.

ŠVEITSI DEKLARATSIOON
arhitektide diplomite tunnustamise kohta

Šveits teeb isikute vaba liikumist käsitleva kokkuleppega ette nähtud ühiskomiteele ettepaneku, et kohe pärast viimase moodustamist võetaks vastu otsus Šveitsi rakendusülikoolides välja antud arhitektidiplomide lisamise kohta isikute vaba liikumist käsitleva kokkuleppe III lisse vastavalt 10. juuni 1986. aasta direktiivile 85/384/EMÜ.

EUROOPA ÜHENDUSE JA SELLE LIIKMESRIIKIDE DEKLARATSIOON**I lisa artiklite 1 ja 17 kohta**

Euroopa Ühendus ja selle liikmesriigid deklareerivad, et käesoleva kokkuleppe I lisa artiklit 1 ja artiklit 17 kohaldatakse, ilma et see piiraks *acquis communautaire*'i kohaldamist seoses piiriüleste teenuste osutamisega kolmandate riikide kodanikest töötajate lähetamistingimuste suhtes.

DEKLARATSIOON**Šveitsi osalemise kohta komiteedes**

Nõukogu lepib kokku, et Šveitsi esindajad võivad nendega seotud küsimustes vaatlajatena osaleda järgmiste komiteede koosolekutel ja ekspertidest koosnevate töörühmade tegevuses:

- teadusprogrammide komiteed, sealhulgas teadus- ja tehnikauuringute komitee (CREST);
- võõrtöötajate sotsiaalkindlustuse halduskomisjon;
- kõrgharidusdiplomide vastastikuse tunnustamise koordineerimise rühm;
- lennuliinide ja õhutranspordi valdkonnas konkurentsieeskirjade rakendamise nõuandekomiteed.

Šveitsi esindajatel ei ole õigust viibida nende komiteede hääletamise juures.

Teiste komiteede puhul, mis tegelevad nende kokkulepete reguleerimisalasse kuuluvate valdkondadega, mille suhtes Šveits on vastu võtnud *acquis communautaire*'i või samaväärsed meetmed, konsulteerib komisjon Šveitsi ekspertidega Euroopa Majanduspiirkonna lepingu artiklis 100 kirjeldatud viisil.
